

การวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์จากฐานข้อมูล Scopus ในช่วงปี 2014-2024

กานดาวัลย์ คุณานนท์วิทยา¹ รุ่งริวา ขลิบเงิน² สกนธ์ ม่วงสุน³ จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสารโดยใช้แนวทางการวิเคราะห์บรรณมิติ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ 2) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลเชิงกราฟิกด้วยวิธีการบรรณมิติเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ศึกษาจากบทความที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี 2014-2024 ด้วยโปรแกรม Bibliometrix-R ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024 มีเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ที่สืบค้นจากฐานข้อมูล Scopus จำนวน 640 รายการตีพิมพ์ในแหล่งตีพิมพ์จำนวน 164 แห่ง โดยจำแนกเป็นบทความจำนวน 623 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 97.34 บทความที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการ จำนวน 17 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.66 มีอัตราการเติบโตร้อยละ 2.14 ต่อปีวารสารที่ตีพิมพ์บทความทางด้านนี้เป็นประจำมากที่สุด คือ Journal of the Medical Library Association พบจำนวน 49 บทความ ส่วนประเทศที่มีการเผยแพร่บทความมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งหมด 183 บทความ เมื่อพิจารณาแหล่งตีพิมพ์พบว่าวารสาร Journal of Academic Librarianship มีค่า h-Index สูงที่สุดคือ 16 จากจำนวน 39 บทความ โดยบทความทั้งหมดเริ่มเผยแพร่ในปี 2014 ได้รับการอ้างอิง 698 ครั้ง ประเทศที่มีบทความได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการอ้างอิงทั้งหมด 1,633 ครั้ง มีค่าการอ้างอิงบทความเฉลี่ยที่ 8.90 ครั้ง แนวคิดสำคัญที่พบเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์ ได้แก่ ความเป็นมนุษย์ (human) บรรณารักษ์ (librarian) ห้องสมุด (libraries) การแพทย์ (medical) สมรรถนะวิชาชีพ (professional competence) บทความ (article) การศึกษา (education) ผู้ใหญ่ (adult) ทักษะ (skill) การรู้สารสนเทศ (information literacy) การสอนห้องสมุด (library instruction) ห้องสมุด (library) บริการห้องสมุด (library services) นักเรียน/นักศึกษา (students) การวิเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในช่วงปี 2014-2024 เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่อง human, librarian และ information literacy ได้ถูกกล่าวถึงมากที่สุด (ช่วงปี 2019-2020) และประเด็นใหม่ที่พบในปี 2024 คือเรื่อง artificial intelligence

คำสำคัญ: สารสนเทศศาสตร์, บรรณารักษศาสตร์, บรรณมิติ, การวิเคราะห์เอกสาร, การวิเคราะห์ทางบรรณมิติ, ทักษะบรรณารักษ์

(Received: 3 March 2026; Revised: 9 April 2026; Accepted: 6 May 2026)

¹ ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Email: kunanonvthaya_k@su.ac.th

² อ. อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Email: klibngern_r@su.ac.th

³ อ. อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Email: muangsun_s@su.ac.th

⁴ รศ.ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Corresponding author: Email: chanlun_j@su.ac.th

Bibliometric Analysis of Librarian Skills in the Scopus Database between 2014 and 2024

Kandawan Kunanonvithaya¹, Rungtiwa Klibngern², Sakon Muangsun³, Jutatip Chanlun⁴

Abstract

This research is a documentary study employing a bibliometric analysis approach. The objectives were: 1) to collect research data related to librarians' skills, and 2) to synthesize the data and present graphical information using bibliometric methods. The study analyzed articles indexed in the Scopus database published between 2014 and 2024 using the Bibliometrix-R program. The results revealed that during 2014-2024, a total of 640 publications related to librarians' skills were retrieved from Scopus. The publications appeared in 164 different sources, with an annual growth rate of 2.14%. Of these, 623 (97.34%) were journal articles and 17 (2.66%) were conference papers. The journal with the highest number of published articles was the Journal of the Medical Library Association, with 49 articles. The United States was the most productive country, with 183 publications. In terms of impact, the Journal of Academic Librarianship had the highest h-Index (16) based on 39 articles published since 2014, receiving a total of 698 citations. The United States also had the highest total citations (1,633), with an average of 8.90 citations per article. Key concepts related to librarians' skills included human, librarian, libraries, medical, professional competence, article, education, adult, skill, information literacy, library instruction, library, library services, and students. Trend analysis of research on librarians' skills during 2014–2024 indicated that the most frequently discussed topics particularly during 2019-2020 were human, librarian, and information literacy. The most recent emerging topic in 2024 was artificial intelligence.

Keywords: Information science, Library science, Bibliometric, Document analysis, Bibliometric analysis, Librarian skills

¹ Lecturer, Faculty of Arts, Silpakorn University. E-mail: kunanonvithaya_k@su.ac.th

² Lecturer, Faculty of Arts, Silpakorn University. E-mail: klibngern_r@su.ac.th

³ Lecturer, Faculty of Arts, Silpakorn University. E-mail: muangsun_s@su.ac.th

⁴ Lecturer, Faculty of Arts, Silpakorn University. E-mail: Corresponding Author e-mail: chanlun_j@su.ac.th

บทนำ

โลกยุคคลื่นลูกที่ 4 หรือสังคมฐานความรู้ (Knowledge-Based Society) ส่งผลให้บรรณารักษ์ในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาทั้งทักษะระดับต้นและระดับสูง โดยระดับต้นเน้นการใช้สื่อออนไลน์ การแก้ปัญหาเทคโนโลยีเบื้องต้น และการเรียนรู้เทคโนโลยีร่วมกับเครือข่ายห้องสมุด ส่วนระดับสูงเน้นการบริหารโครงการ การประเมินและพัฒนาบริการ การวิเคราะห์ความต้องการผู้ใช้ การปรับภาพลักษณ์ห้องสมุดสู่ดิจิทัล พัฒนาความรู้เทคโนโลยีและทักษะเฉพาะทาง ทักษะการจัดการห้องสมุด การสื่อสารและการทำงานเป็นทีมและการนำเสนอคุณค่าของห้องสมุด ดังนั้นห้องสมุดและบรรณารักษ์จึงต้องปรับตัวให้ทันสมัย รอบรู้ และพร้อมให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Boonyanon, 2011, p. 45; Thachit, 2020, p. 2; Yadav, 2022) ในยุคปัจจุบันการทำงานต้องอาศัยสมรรถนะ ซึ่งสมรรถนะ (Competency) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ช่วยให้องค์กรคัดสรร พัฒนา และประเมินบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันขององค์กร การเสริมสร้างสมรรถนะจึงเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กรในศตวรรษที่ 21 (Smittikrai, 2009, p. 28; Thachit, 2020, p. 3)

สถาบันด้านบรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์กำหนดสมรรถนะสำคัญหลักของวิชาชีพไว้ 3 ด้าน (Mettarikarnon & Juychum, 2016, pp. 89-95) ได้แก่ 1) สมรรถนะเฉพาะด้าน ครอบคลุมการแนะนำและให้บริการสารานเทศ การจัดระบบและจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ การจัดการและพัฒนาทรัพยากรสารานเทศทั้งสิ่งพิมพ์ ไม่สิ่งพิมพ์ และอิเล็กทรอนิกส์ ให้สอดคล้องกับความต้องการผู้ใช้และนโยบายสถาบัน 2) สมรรถนะด้านเทคนิคและไอซีที ได้แก่ การบริหารฐานข้อมูล เว็บไซต์และเครือข่าย การสืบค้นออนไลน์ขั้นสูง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่สุดตามผลการศึกษาของ Chawner and Oliver (2013, p. 33) ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และ 3) คุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น การบริหารโครงการ ภาวะผู้นำ การจัดการทั่วไป การตลาด และการประชาสัมพันธ์ การนำเสนอแนวคิดใหม่ และทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนางานและสนับสนุนการวิจัยในสถาบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chotirat and Kewsuwun (2025, pp. 271-289) ที่พบว่า คุณลักษณะทั้ง 3 ด้านเป็นคุณลักษณะที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัลมากที่สุด

การวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric Analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์และรูปแบบการเผยแพร่ของเอกสารวิจัยในระดับต่าง ๆ ทั้งการวัดความถี่ในการอ้างอิง การวิเคราะห์ผู้เขียน และการศึกษาทิศทางในการทำวิจัยในสาขาต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลบรรณานุกรมจากฐานข้อมูลวิจัย เช่น Scopus หรือ Google Scholar การวิเคราะห์บรรณมิติช่วยให้เราสามารถประเมินผลกระทบของงานวิจัย การสร้างเครือข่ายระหว่างนักวิจัย และการสำรวจแนวโน้มการพัฒนาในสาขาวิชานั้น ๆ การใช้การวิเคราะห์บรรณมิติยังช่วยให้การตัดสินใจทางวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอ้างอิงข้อมูลที่สามารถวัดได้และมีความน่าเชื่อถือสูง ในสาขาสารานเทศศาสตร์ การวิเคราะห์บรรณมิติถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาผลงานวิจัยและการบริหารจัดการข้อมูลวิจัย การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์บรรณมิติในสารานเทศศาสตร์นั้นมีหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น

เป็นการประเมินความสำเร็จของการตีพิมพ์ผลงาน การศึกษาผลกระทบจากการตีพิมพ์งานวิจัยในวารสารระดับนานาชาติ ดังนั้นหลักการที่สามารถวัดวิเคราะห์เพื่อประเมินผลกระทบของงานวิจัยที่ตีพิมพ์ และเผยแพร่ในฐานข้อมูลขนาดใหญ่ต่าง ๆ อาทิ Scopus, Web of Science, PubMed, ProQuest โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางบรรณมิติ จึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญและถูกนำมาใช้อย่างยาวนานในหลากหลายสาขาวิชา (Junlabuddee & Hoaihongthong, 2025, p. 314; Wattanasiri & Chansanam, 2024, p.3)

จากการเติบโตของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะช่วงหลังยุคโควิด19 มีแนวโน้มการเติบโตทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด (Exponential Growth) บรรณารักษ์และนักสารสนเทศได้เร่งปรับตัวสู่บริบทดิจิทัลมากขึ้น จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยพบว่าเป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มหรือศึกษาเฉพาะเจาะจงไปที่ทักษะดิจิทัล อย่างงานการศึกษาของ Boujanaut (2024) ศึกษาเรื่อง สมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ หรือการศึกษาของ Promwong (2018) ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพบรรณารักษ์ที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ส่วนงานวิจัยด้านการวิเคราะห์บรรณมิติในประเทศไทยในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ยังมีจำนวนไม่มากและพบว่ายังไม่มีการศึกษาด้านการวิเคราะห์ทักษะหรือสมรรถนะของบรรณารักษ์ แต่จะเป็นการศึกษาด้านการวิเคราะห์การตีพิมพ์ หรือการวิเคราะห์การอ้างอิงทรัพยากรในงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น การศึกษาของ Sirirak (2021) ที่วิเคราะห์เนื้อหาในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (Walailak Journal of Science and Technology) ที่อยู่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2563: การวิเคราะห์บรรณมิติ หรือการศึกษาของ Pitithanabodee (2021) ศึกษาเรื่อง การอ้างอิงทรัพยากรเว็บในบทความวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ตีพิมพ์ในวารสารไทย: การวิเคราะห์บรรณมิติ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าในด้านการวิเคราะห์ทักษะของบรรณารักษ์ด้วยวิธีการทางบรรณมิติยังไม่มีการศึกษาจึงเป็นที่มาของการศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มทักษะของบรรณารักษ์ในช่วงปี 2014–2024 เพื่อสะท้อนทิศทางการพัฒนาวิชาชีพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในฐานข้อมูล Scopus ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024
2. เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลเชิงกราฟิกด้วยวิธีการบรรณมิติเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ ผลงานตีพิมพ์ที่ใช้ศึกษา คือเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ที่ได้รับการเผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติของ Zupic and Cater (2015) มีขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในฐานข้อมูล Scopus ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024

2. วิธีการวิจัยศึกษาด้วยวิธีบรรณมิติจากบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ที่สืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล Scopus โดยเลือกกลยุทธ์การสืบค้นที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ librarian skill* OR librarian competenc* ที่พบในชื่อเรื่องบทคัดย่อ และคำสำคัญ จำกัดขอบเขตการสืบค้น เพิ่มเติมด้วยปี สาขาวิชา ประเภทเอกสาร ภาษา ประเภทแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่ และสถานภาพการตีพิมพ์เพื่อให้ได้ผลการสืบค้นที่แคบลง จากนั้นนำมาศึกษาใน 2 ประเด็น คือ 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับเอกสารงานวิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศที่ทำวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์รายการอ้างอิง (citation analysis) เพื่อหาค้นหาแหล่งที่มีการเผยแพร่งานวิจัย 2) เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบการใช้รายการอ้างอิงร่วมกัน (bibliographical coupling) และการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วมกัน (co-word analysis) เพื่อหาแนวคิดหลักที่สำคัญ

3. ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

3.1 นำข้อมูลในรูปแบบของไฟล์ CSV ที่คัดกรองข้อมูลโดย 1) ตรวจสอบและคัดเลือกคำสำคัญ โดยเลือกใช้คำที่เป็นที่นิยมและสอดคล้องกับเนื้อหา 2) ตรวจสอบผลการค้นจากชื่อเรื่องและจัดการข้อมูลที่ซ้ำซ้อน 3) ตรวจสอบข้อมูลให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น การสะกดคำ การใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ ตัวพิมพ์เล็ก รูปแบบการเขียนชื่อ-สกุล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการทำความสะอาดข้อมูล ทำให้ได้ผลการค้นที่แสดงข้อมูลครบถ้วนทุกรายการ อาทิ ชื่อผู้เขียน ชื่อบทความ คำสำคัญ บทคัดย่อ แหล่งที่มา และลำดับการอ้างอิงข้อมูล จากนั้นบันทึกเป็นไฟล์ดิจิทัลที่สามารถนำไปดำเนินการขั้นตอนต่อไปได้

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรม Bibliometrix ที่พัฒนาโดย Aria and Cuccurullo (2017) ซึ่งเป็นเครื่องมือสนับสนุนงานวิจัยเชิงปริมาณด้านบรรณมิติ (bibliometrics) มีความสามารถในการนำเข้าข้อมูลบรรณานุกรมและเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบภาษาอาร์ (R) สำหรับวิเคราะห์บรรณมิติ และสร้างเมตริกซ์สำหรับการวิเคราะห์รายการอ้างอิงร่วมกัน (co-citation) การเชื่อมโยง (coupling) การทำงานร่วม (collaboration) และการใช้คำสำคัญร่วมกัน (co-word)

3.3 กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ โดยกำหนดเป็น 2 ส่วน คือ 1) สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถี่และความสัมพันธ์ เพื่อแสดงลำดับ สัดส่วนและความเชื่อมโยงเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ 2) เนื้อหาความรู้ ใช้หลักการใช้คำสำคัญร่วมกันในการวิเคราะห์การเชื่อมโยงคำสำคัญ เพื่อแสดงกลุ่มเนื้อหาของงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ และประเด็นด้านแนวโน้มการวิจัยด้านทักษะของบรรณารักษ์ ใช้หลักการวิเคราะห์ความถี่ของคำสำคัญที่ปรากฏในเอกสาร นำเสนอในรูปแบบของ trend topics

4. การแสดงผลและตีความ เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยรูปภาพหรือกราฟเพื่อแสดงความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์และกลุ่มของข้อมูลในมิติต่าง ๆ โดยใช้ Biblioshiny เป็นเครื่องมือการแสดงผลที่คิด

ตั้งอยู่ในโปรแกรม Bibliometrix ซึ่งเป็นชุดโปรแกรมใน R Studio จากนั้นตีความการแสดงผลจากการศึกษา คือ การอธิบายการเผยแพร่ผลงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ในด้านสภาพทั่วไปของเอกสารงาน นักวิจัย หน่วยงานวิจัย แหล่งตีพิมพ์และประเทศที่ทำการวิจัย และอธิบายแนวคิดเพื่อแสดงแนวโน้มและทิศทางการพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงาน แหล่งตีพิมพ์ และประเทศที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ 2) ผลการวิเคราะห์แนวคิดและแนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการสืบค้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษศาสตร์

จากการศึกษาพบว่าในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024 มีเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษศาสตร์ที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูล Scopus จำนวน 640 รายการจากแหล่งตีพิมพ์ 164 แห่ง โดยบทความในประเด็นนี้มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 2.14 ต่อปี เอกสารส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยจำนวน 623 รายการ ขณะที่บทความจากการประชุมวิชาการมีเพียง 17 รายการ แต่ละบทความมีอายุเฉลี่ยประมาณ 6.78 ปี และมีการอ้างอิงเฉลี่ย 9.83 ครั้งต่อบทความ มีผู้ประพันธ์ทั้งหมด 1,362 คน โดยมีงานของผู้ประพันธ์คนเดียว 199 เรื่อง และมีผู้ประพันธ์คนเดียว 180 คน ขณะที่บทความส่วนใหญ่เป็นผู้ประพันธ์ร่วม โดยมีผู้ประพันธ์เฉลี่ย 2.45 คนต่อบทความ และบทความที่มีผู้ประพันธ์จากหลายประเทศอยู่ที่ร้อยละ 9.84 ดังแสดงในภาพที่ 1 และภาพที่ 2

Main Information	
Show all rows ▼	Excel
Description	Results
MAIN INFORMATION ABOUT DATA	
Timespan	2014:2024
Sources (Journals, Books, etc)	164
Documents	640
Annual Growth Rate %	2.14
Document Average Age	6.78
Average citations per doc	9.83
References	0
DOCUMENT CONTENTS	
Keywords Plus (ID)	866
Author's Keywords (DE)	1664
AUTHORS	
Authors	1362
Authors of single-authored docs	180
AUTHORS COLLABORATION	
Single-authored docs	199
Co-Authors per Doc	2.45
International co-authorships %	9.844
DOCUMENT TYPES	
article	623
conference paper	17

ภาพที่ 1 ข้อมูลสรุปเอกสารงานและวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ระหว่างปี 2014-2024

ภาพที่ 2 ข้อมูลโดยสรุปเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ ระหว่างปี 2014-2024

2. ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารและงานวิจัย แหล่งตีพิมพ์ และประเทศที่เผยแพร่ใช้วิธีการ

วิเคราะห์แบบ Citation Analysis

2.1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์

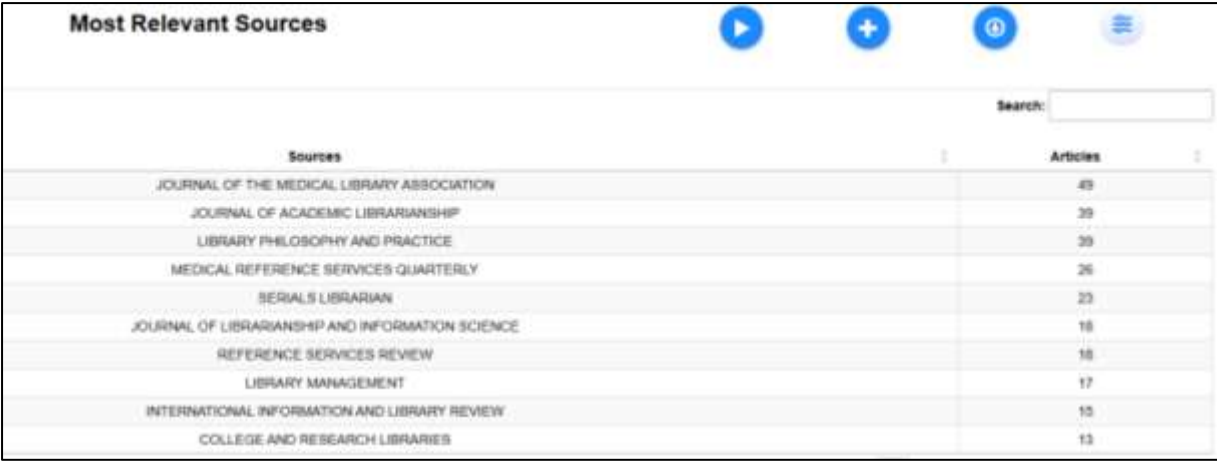
จำนวนบทความที่ตีพิมพ์ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมามีเพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งชี้ว่าชุมชนวิชาการสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มีความสนใจเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2016-2021 อัตราการเติบโตมีจำนวนลดลงบ้างเมื่อเวลาผ่านไป และกลับมาได้รับความสนใจอีกครั้งในปี 2024 ดังแสดงในภาพที่ 3

Annual Scientific Production	
Year	Articles
2014	55
2015	49
2016	51
2017	50
2018	54
2019	59
2020	78
2021	71
2022	59
2023	46
2024	68

ภาพที่ 3 จำนวนบทความที่ตีพิมพ์จำแนกตามปี

2.2 ผลการวิเคราะห์วารสารที่เผยแพร่บทความมากที่สุด

วารสารที่ตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ แสดงในตารางที่ 3 เรียงลำดับจาก 1 ถึง 10 ของวารสารที่ตีพิมพ์บทความเป็นประจำมากที่สุด โดยวารสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่บทความมากที่สุดที่ 3 ลำดับแรก คือ Journal of the Medical Library Association จำนวน 49 บทความ รองลงมาคือ Journal of Academic Librarianship จำนวน 39 บทความ และ Library Philosophy and Practice จำนวน 39 บทความ

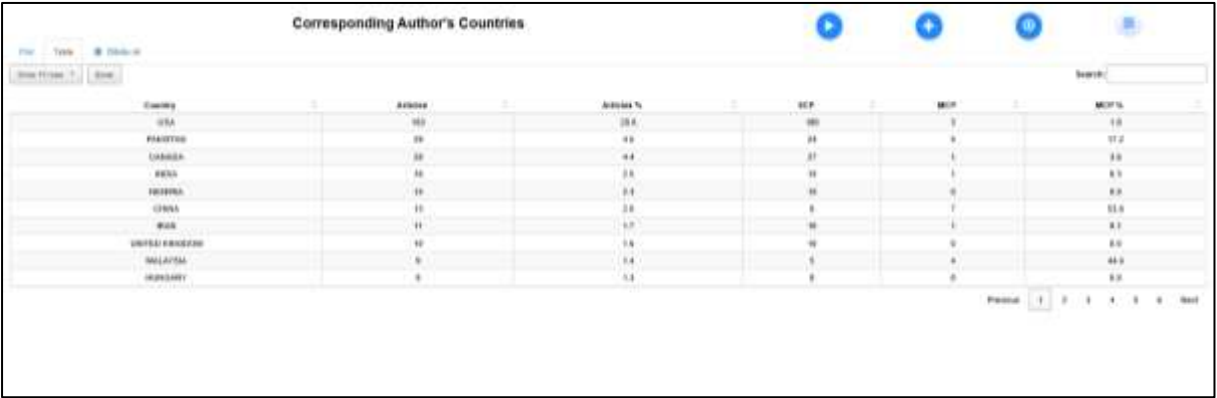

Sources	Articles
JOURNAL OF THE MEDICAL LIBRARY ASSOCIATION	49
JOURNAL OF ACADEMIC LIBRARIANSHIP	39
LIBRARY PHILOSOPHY AND PRACTICE	39
MEDICAL REFERENCE SERVICES-QUARTERLY	26
SERIALS LIBRARIAN	23
JOURNAL OF LIBRARIANSHIP AND INFORMATION SCIENCE	18
REFERENCE SERVICES REVIEW	18
LIBRARY MANAGEMENT	17
INTERNATIONAL INFORMATION AND LIBRARY REVIEW	15
COLLEGE AND RESEARCH LIBRARIES	13

ภาพที่ 4 รายชื่อวารสารที่เผยแพร่บทความมากที่สุด 10 อันดับแรก

2.3 ผลการวิเคราะห์ประเทศที่เผยแพร่บทความมากที่สุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประเทศที่มีผู้ประพันธ์บทความเผยแพร่บทความมากที่สุด 10 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่มีการตีพิมพ์โดยผู้ประพันธ์จากประเทศเดียว (SCP) มากกว่าการตีพิมพ์จากผู้ประพันธ์หลายประเทศ (MCP) โดยประเทศที่ตีพิมพ์บทความวิจัยที่มีผู้ประพันธ์จากประเทศเดียวมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาตีพิมพ์บทความทั้งหมด 183 รายการ ประเทศปากีสถาน จำนวน 29 รายการ และประเทศแคนาดา จำนวน 28 รายการ ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 5

Country	Articles	Articles %	SCP	MCP	MCP%
USA	183	38.6	180	3	1.6
PAKISTAN	29	6.2	24	5	17.2
CANADA	28	6.0	27	1	3.6
INDIA	26	5.5	25	1	3.8
AFGHAN	19	4.1	18	1	5.3
CHINA	15	3.2	8	7	46.7
RUSS	11	2.4	10	1	9.1
UNITED KINGDOM	10	2.1	10	0	0.0
MALAYSIA	9	1.9	5	4	44.4
AFGHANISTAN	8	1.7	8	0	0.0

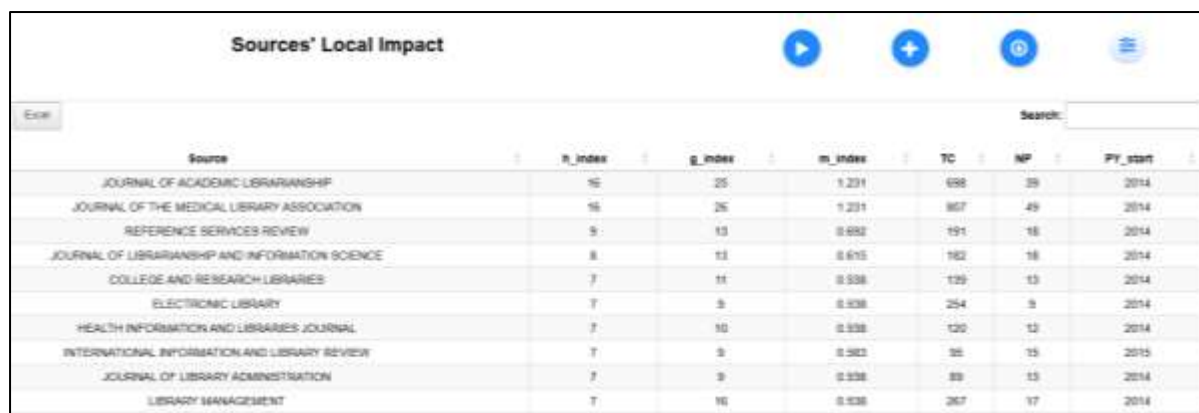
ภาพที่ 5 รายชื่อประเทศที่ตีพิมพ์เผยแพร่บทความมากที่สุด 10 อันดับแรก

3. ผลการวิเคราะห์แหล่งตีพิมพ์และการอ้างอิงบทความเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์

3.1 แหล่งตีพิมพ์ที่มีค่า h-Index มากที่สุด

การวิเคราะห์แหล่งตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์จากฐานข้อมูล Scopus พบว่า มีแหล่งตีพิมพ์ทั้งสิ้น 164 แหล่ง โดยเมื่อพิจารณาจากค่า h-Index ของแต่ละแหล่งตีพิมพ์ พบว่า วารสาร Journal of Academic Librarianship มีค่า h-Index 16 โดยคำนวณจากบทความ 39 เรื่อง ได้รับการอ้างอิง 698 ครั้ง เริ่มเรื่องลงมาเป็น Journal of the Medical Librarian Association มีค่า h-Index 16 โดยคำนวณจากบทความ 49

เรื่อง ได้รับการอ้างอิง 807 ครั้ง และ References Services Review ที่มีค่า h-Index 9 โดยคำนวณจากบทความ 18 เรื่อง ได้รับการอ้างอิง 191 ครั้ง โดยรายละเอียดของแหล่งตีพิมพ์ 10 อันดับแรก ดังแสดงในภาพที่ 6

Source	h_index	g_index	m_index	TC	NP	FY_start
JOURNAL OF ACADEMIC LIBRARIANSHIP	16	25	1.231	698	39	2014
JOURNAL OF THE MEDICAL LIBRARY ASSOCIATION	16	25	1.231	657	49	2014
REFERENCE SERVICES REVIEW	9	13	0.692	191	16	2014
JOURNAL OF LIBRARIANSHIP AND INFORMATION SCIENCE	8	11	0.615	162	16	2014
COLLEGE AND RESEARCH LIBRARIES	7	11	0.536	129	13	2014
ELECTRONIC LIBRARY	7	9	0.536	254	9	2014
HEALTH INFORMATION AND LIBRARIES JOURNAL	7	10	0.536	120	12	2014
INTERNATIONAL INFORMATION AND LIBRARY REVIEW	7	9	0.582	95	15	2015
JOURNAL OF LIBRARY ADMINISTRATION	7	9	0.536	89	13	2014
LIBRARY MANAGEMENT	7	10	0.536	267	17	2014

ภาพที่ 6 รายชื่อวารสารที่มีค่า h-Index มากที่สุด 10 อันดับแรก

3.2 ประเทศที่บทความได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

ประเทศที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดจากการใช้ค่าความถี่ในการอ้างอิงเทียบกับจำนวนบทความที่ตีพิมพ์ พบว่าประเทศที่มีบทความได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการอ้างอิงทั้งหมด 1,633 ครั้ง มีค่าการอ้างอิงบทความเฉลี่ยที่ 8.90 ครั้ง รองลงมาคือประเทศสหราชอาณาจักร ได้รับการอ้างอิงจำนวน 373 ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 37.30 ครั้ง และประเทศปากีสถานได้รับการอ้างอิงทั้งหมด 349 ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.00 ครั้ง ทั้งนี้รายละเอียดของประเทศที่มีงานเอกสารและงานวิจัยที่มีค่าความถี่การอ้างอิงสูงสุด 10 อันดับแรก ดังแสดงในภาพที่ 7

Country	TC	Average Article Citations
USA	1833	8.90
UNITED KINGDOM	573	37.30
PAKISTAN	349	12.00
CANADA	311	11.16
AFRICA	189	12.70
CHINA	162	12.50
GERMANY	145	57.50
INDONESIA	132	17.80
IRAN	99	9.00
RUSSIA	74	18.50

ภาพที่ 7 รายชื่อประเทศที่มีค่าความถี่การอ้างอิงสูงสุด 10 อันดับแรก

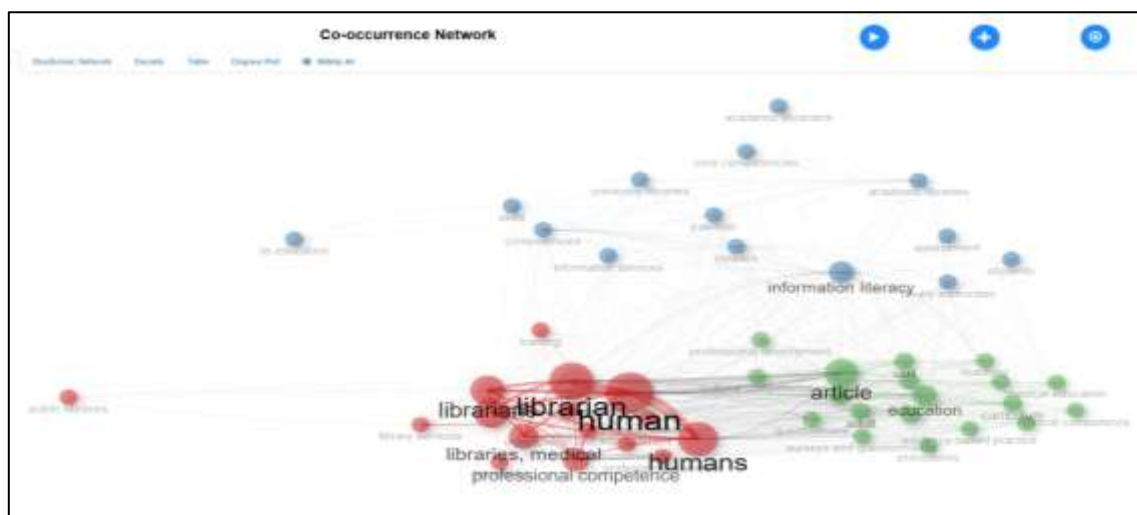
4. ผลการวิเคราะห์ด้านแนวคิดและแนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์

ใช้วิธีการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วมกัน (co-word analysis) และการวิเคราะห์แนวโน้ม (trend topics) มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วม (co-occurrence) เกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ได้พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดและคำสำคัญร่วมที่ปรากฏในเอกสารซึ่งคำสำคัญจะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (co-word network) ซึ่งโครงสร้างลักษณะนี้มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจประเด็นวิจัย การกำหนดหัวข้อเรื่อง หัวข้อที่สำคัญและกำลังเป็นประเด็นน่าสนใจในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Bibliometrix และแสดงผลโดยใช้แฟกเกจ Biblioshiny แสดงลักษณะเครือข่ายการเชื่อมโยงคำสำคัญด้วยกราฟแบบ co-occurrence network โดยจำแนกกลุ่มของเนื้อหาได้ด้วยสีที่แตกต่างกัน ตำแหน่งที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นแนวคิดที่สำคัญและเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงประเด็นหรือแนวคิดอื่นที่เชื่อมโยงด้วย ซึ่งจะแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดด้วยการใช้เส้นที่มีความหนาบางตามค่าความใกล้ชิด เส้นที่มีขนาดหนาแสดงว่ามีค่าความใกล้ชิดกันมากกว่าเส้นบาง นอกจากนี้ยังแสดงจำนวนเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงด้วยขนาดความเล็กใหญ่ของกรอบ หากมีกรอบขนาดใหญ่แสดงว่าแนวคิดหรือคำสำคัญนั้นมาจากเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงเป็นจำนวนมาก

แนวคิดสำคัญที่พบเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสีแดง คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ ความเป็นมนุษย์ (human) บรรณารักษ์ (librarian) มนุษย์ (humans) บรรณารักษ์ (librarians) ห้องสมุด (libraries) การแพทย์ (medical) สมรรถนะวิชาชีพ (professional competence) 2) กลุ่มสีเขียว คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ บทความ (article) การศึกษา (education) ผู้ใหญ่ (adult) ทักษะ (skill) หลักสูตร (curriculum) 3) กลุ่มสีฟ้า คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ การรู้สารสนเทศ (information literacy) การสอนห้องสมุด (library instruction) ห้องสมุด (library) บริการห้องสมุด (library services) นักเรียน/นักศึกษา (students) การประเมิน (assessment) ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (academic libraries) ดังแสดงในภาพที่ 8

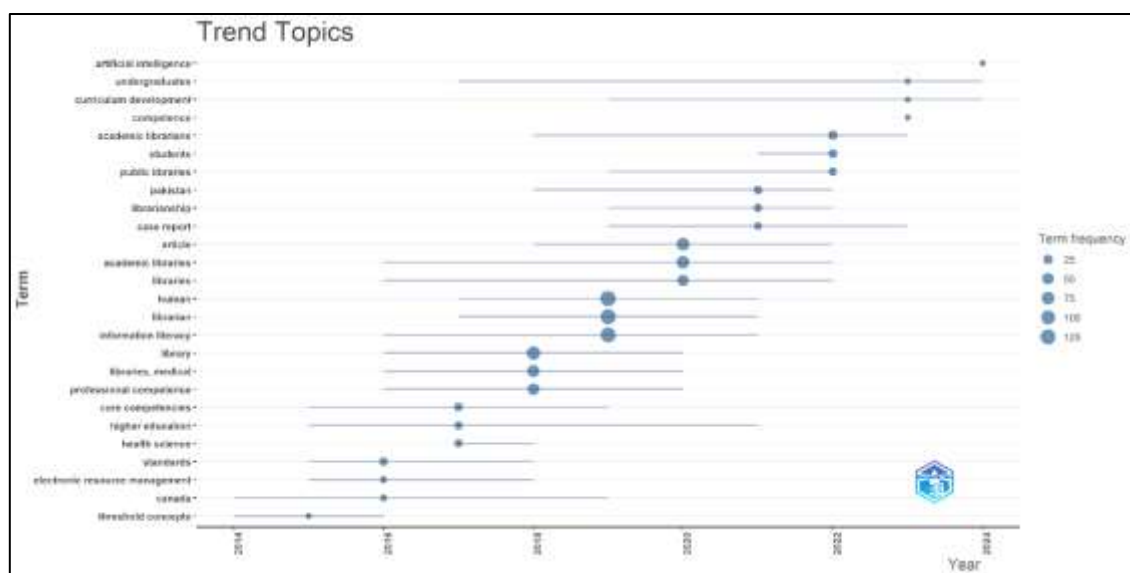

ภาพที่ 8 การใช้คำสำคัญร่วม (co-occurrence network)

4.2 ผลการวิเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์

การวิเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในช่วงปี 2014-2024 ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่อง human, librarian และ information literacy ได้ถูกกล่าวถึงมากที่สุด (ช่วงปี 2019-2020) ประเด็นรองลงมาคือ library, libraries, medical และ professional competence (ช่วงปี 2016-2018) ตามมา

ด้วยประเด็นด้าน article, academic libraries และ library (ช่วงปี 2018-2020) สำหรับประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงในงานวิจัยด้านทักษะบรรณารักษ์ที่มีอย่างสม่ำเสมอ คือ undergraduates, curriculum development ได้รับความสนใจในช่วงปี 2017-2024 ประเด็นด้าน academic librarian ได้รับความสนใจในช่วงปี 2018-2023 ประเด็นด้าน academic libraries, libraries ได้รับความสนใจในช่วงปี 2016-2022 ประเด็นด้าน higher education เป็นอีกประเด็นที่ได้รับความสนใจในช่วงปี 2015-2021 และประเด็นที่ได้รับความสนใจในปี 2024 คือ artificial intelligence ดังแสดงในภาพที่ 9

ภาพที่ 9 การวิเคราะห์แนวโน้ม (trend topics)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024 มีเอกสารงานและงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษศาสตร์ที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูล Scopus จำนวน 640 รายการจากแหล่งตีพิมพ์ 164 แห่ง สะท้อนให้เห็นว่าประเด็นด้านนี้ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในหลายแหล่งเผยแพร่ โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.14 เอกสารส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยจำนวน 623 รายการ ขณะที่บทความจากการประชุมวิชาการมีเพียง 17 รายการ บทความมีอายุเฉลี่ยประมาณ 6.78 ปี และมีการอ้างอิงเฉลี่ย 9.83 ครั้งต่อบทความ อีกทั้งมีผู้ประพันธ์ทั้งหมด 1,362 คน โดยมีงานของผู้ประพันธ์คนเดียว 199 เรื่อง และมีผู้ประพันธ์คนเดียว 180 คน ขณะที่บทความส่วนใหญ่เป็นผู้ประพันธ์ร่วม โดยมีผู้ประพันธ์เฉลี่ย 2.45 คนต่อบทความ สะท้อนลักษณะการทำวิจัยแบบร่วมมือเป็นหลัก นอกจากนี้ และบทความที่มีผู้ประพันธ์จากหลายประเทศอยู่ที่ร้อยละ 9.84 ซึ่งถือว่ายังไม่สูงมาก แสดงว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับภายในประเทศ หรือกลุ่มความร่วมมือขนาดเล็ก

งานการศึกษานี้แตกต่างจากงานของ Chanlun (2023) เป็นการวิเคราะห์บทความเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ในประเด็นที่เกี่ยวกับ LIS ของ ประเทศในเอเชีย จากคำค้นที่ใช้ในการศึกษาในฐานข้อมูล Scopus ("covid-19" OR "covid19" OR "coronavirus" OR "coronavirus2019" AND library AND information) มีความแตกต่างจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ซึ่งศึกษาโดยไม่ได้จำกัดพื้นที่หรือประเทศในการศึกษา หรือการศึกษาของ

Wattanasiri and Chansanam (2024) ได้คำค้นในฐานข้อมูล Scopus ดังนี้ TITLE-ABS-KEY ("library and information science*" OR "library science*" OR "information science*") ทำให้ผลการสืบค้นและขอบเขตของบทความแตกต่างกัน จำนวนบทความที่ตีพิมพ์งานในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาเพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งชี้ว่าชุมชนวิชาการสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มีความสนใจเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2016-2021 อัตราการเติบโตมีจำนวนลดลงบ้างเมื่อเวลาผ่านไป และกลับมาได้รับความสนใจอีกครั้งในปี 2024

วารสารที่ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ เรียงลำดับจาก 1 ถึง 10 ของวารสารที่ตีพิมพ์บทความเป็นประจำมากที่สุด โดยวารสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่บทความมากที่สุดที่ 3 ลำดับแรก คือ Journal of the Medical Library Association จำนวน 49 บทความ รองลงมาคือ Journal of Academic Librarianship จำนวน 39 บทความ และ Library Philosophy and Practice จำนวน 39 บทความ คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Moniruzzaman and Islam (2023) ศึกษาการวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่าวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่บทความมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ Library Philosophy and Practice รองลงมาคือ Health Information and Libraries Journal และ Journal of the Medical Library Association

ประเทศที่มีผู้ประพันธ์เผยแพร่บทความมากที่สุด 10 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่มีการตีพิมพ์จากผู้ประพันธ์เพียงประเทศเดียว (SCP) มากกว่าการตีพิมพ์จากผู้ประพันธ์หลายประเทศ (MCP) โดยผู้ประพันธ์เพียงประเทศเดียวมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการเผยแพร่บทความมากที่สุด โดยผลิตบทความทั้งหมด 183 รายการ ปรากฏเป็นอันดับสอง จำนวน 29 รายการ และแคนาดา จำนวน 28 รายการ ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wattanasiri and Chansanam (2024) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ผลผลิตงานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับสากลด้วยเทคนิคบรรณมิติและค่าความนิยมในสื่อสังคมทางวิชาการที่พบว่า บทความวิจัยที่เกี่ยวกับสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จำนวน 2,056 บทความ จากผู้ประพันธ์และสร้างผลงานวิจัยที่มากที่สุดคือประเทศสหรัฐอเมริกา เช่นเดียวกับการศึกษาของ Moniruzzaman and Islam (2023) ศึกษาการวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ประเทศที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่มากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาคือประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศอินเดีย และ การศึกษาของ Kamgar and Audunson (2025) ศึกษาการวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับการคิดเชิงวิพากษ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ พบว่าประเทศที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่มากที่สุดคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา รองลงมาคือประเทศสหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐประชาชนจีน

การวิเคราะห์แหล่งตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์จากฐานข้อมูล Scopus พบว่า มีแหล่งตีพิมพ์ทั้งสิ้น 164 แหล่ง โดยเมื่อพิจารณาค่า h-Index ของแต่ละแหล่งตีพิมพ์ พบว่า วารสาร Journal of Academic Librarianship มีค่า h-Index สูงที่สุดคือ 16 จากจำนวนบทความ 39 เรื่อง เริ่มเผยแพร่ในปี 2014 ได้รับการอ้างอิง 698 ครั้ง รองลงมาเป็น Journal of the Medical Librarian Association มีค่า h-Index 16 และ References Services Review มีค่า h-Index อยู่ที่ 9

ประเทศที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดจากการใช้ค่าความถี่ในการอ้างอิงเทียบกับจำนวนบทความที่ตีพิมพ์ พบว่าประเทศที่มีบทความได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการอ้างอิงทั้งหมด 1,633 ครั้ง แต่มีค่าเฉลี่ยการอ้างอิงต่อบทความที่ 8.90 ครั้ง รองลงมาคือประเทศสหราชอาณาจักร ได้รับการอ้างอิงจำนวน 373 ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 37.30 ครั้ง และประเทศปากีสถานได้รับการอ้างอิงทั้งหมด 349 ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.00 ครั้ง

แนวคิดสำคัญที่พบเกี่ยวกับทักษะบรรณารักษ์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) แนวคิดกลุ่มที่ 1 คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ ความเป็นมนุษย์ (human) บรรณารักษ์ (librarian) มนุษย์ (humans) บรรณารักษ์ (librarians) ห้องสมุด (libraries) การแพทย์ (medical) สมรรถนะวิชาชีพ (professional competence) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะในการจัดการสารสนเทศที่เข้าใจบริบทของวิชาชีพ และเข้าใจความต้องการสารสนเทศเฉพาะด้านของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ อาทิ เรื่องสุขภาพ 2) แนวคิดกลุ่มที่ 2 คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ บทความ (article) การศึกษา (education) ผู้ใหญ่ (adult) ทักษะ (skill) หลักสูตร (curriculum) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการศึกษาที่เน้นทักษะเชิงวิชาชีพ 3) แนวคิดกลุ่มที่ 3 คำสำคัญที่โดดเด่น ได้แก่ การรู้สารสนเทศ (information literacy) การสอนห้องสมุด (library instruction) ห้องสมุด (library) บริการห้องสมุด (library services) นักเรียน/นักศึกษา (students) การประเมิน (assessment) ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (academic libraries) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ ซึ่งทั้ง 3 แนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Moniruzzaman and Islam (2023) ที่ศึกษาการวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า คำที่พบในการศึกษา 5 ลำดับแรกคือ เกี่ยวกับมนุษย์ (human) มนุษย์ (humans) การแสวงหาสารสนเทศ (information seeking) ห้องสมุด (library) บทความ (article) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Kamgar and Audunson (2025) ที่ศึกษาการวิเคราะห์บรรณมิติเกี่ยวกับการคิดเชิงวิพากษ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ พบว่า คำสำคัญที่พบในงานวิจัย 5 คำแรก คือ การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) การสอนการใช้ห้องสมุด (library instruction) นักเรียน/นักศึกษา (students) ทักษะ (skills)

เมื่อนำผลการวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำสำคัญทั้ง 3 กลุ่มมาพิจารณาเปรียบเทียบกับ The ALA Core Competences (ALACCs) Final Version -2023 จะพบว่าสอดคล้องกับสมรรถนะหลักของ American Library Association -ALA (2023) ทั้งหมด 9 สมรรถนะ ดังนี้ แนวคิดกลุ่มที่ 1 พื้นฐานวิชาชีพและสมรรถนะโดยรวมคำสำคัญในกลุ่ม: เกี่ยวกับมนุษย์ (human) บรรณารักษ์ (librarian/librarians) ห้องสมุด (libraries) การแพทย์ (medical) สมรรถนะวิชาชีพ (professional competence) ความสอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 1. Gateway Knowledge โดยกลุ่มคำนี้สะท้อนถึงความรู้พื้นฐานและหลักการวิชาชีพห้องสมุดอย่างชัดเจน คำว่า "medical" และ "libraries" สอดคล้องกับสมรรถนะการทำความเข้าใจบริบทของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดเฉพาะทาง (ทางการแพทย์) และสอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 4. Management and Administration

โดยคำว่า "human" และ "professional competence" มีความเชื่อมโยงกับทักษะการบริหารจัดการ โดยเฉพาะหลักการบริหารทรัพยากรบุคคลและการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่เหมาะสมกับวิชาชีพ

แนวคิดกลุ่มที่ 2 การจัดการศึกษาและการวิจัย คำสำคัญในกลุ่ม: บทความ (article) การศึกษา (education) ผู้ใหญ่ (adult) ทักษะ (skill) หลักสูตร (curriculum) สอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 3. Lifelong Learning and Continuing Education โดยคำว่า "education" "adult" และ "curriculum" สะท้อนถึงบทบาทของบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต สมรรถนะนี้ครอบคลุมถึงความเข้าใจในทฤษฎีการเรียนรู้ ระเบียบวิธีสอน (Instructional methods) และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 7. Research and Evidence-Based Practice: คำว่า "article" และ "skill" สะท้อนถึงสมรรถนะด้านการวิจัย ซึ่งบรรณารักษ์จำเป็นต้องมีทักษะในการค้นพบ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้งานวิจัยในสาขาวิชาชีพ รวมถึงความเข้าใจในวิธีการวิจัยและการสื่อสารทางวิชาการ

แนวคิดกลุ่มที่ 3 บริการ ผู้ใช้บริการและการรู้สารสนเทศ คำสำคัญในกลุ่ม: การรู้สารสนเทศ (information literacy) การสอนห้องสมุด (library instruction) ห้องสมุด (library) บริการห้องสมุด (library services) นักเรียน/นักศึกษา (students) การประเมิน (assessment) ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (academic libraries) สอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 6. Reference and User Services โดยกลุ่มคำนี้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับสมรรถนะด้านบริการตอบคำถามและบริการผู้ใช้ การสอนการใช้ห้องสมุด (library instruction) และบริการห้องสมุด (library services) เป็นหัวใจสำคัญในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการใช้ความรู้และสารสนเทศสำหรับกลุ่มผู้ใช้เป้าหมาย นอกจากนี้ คำว่า "assessment" ยังสอดคล้องกับสมรรถนะในการประเมินผลโปรแกรมและบริการห้องสมุดโดยอาศัยข้อมูลจากชุมชนที่ให้บริการ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับสมรรถนะหลักที่ 3. Lifelong Learning and Continuing Education โดยคำว่า "information literacy" "library instruction" และ "assessment" ยังคาบเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcomes assessment) และการสอนการรู้สารสนเทศ (information literacy) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย

การวิเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของบรรณารักษ์ในช่วงปี ค.ศ. 2014-2024 สามารถสะท้อนพัฒนาการของวิชาชีพสารสนเทศที่ปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยีของแต่ละยุคสมัย และยังเชื่อมโยงกับสมรรถนะหลัก (Core Competences) ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (ALA) ผ่านคำสำคัญที่ปรากฏ ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของบรรณารักษ์อย่างชัดเจน

ในช่วง (ปี ค.ศ. 2016-2018) เอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ สมรรถนะหลัก ด้านความรู้พื้นฐานและการบริหารจัดการ (Gateway Knowledge and Management) โดยมี คำสำคัญที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ สมรรถนะวิชาชีพ (professional competence) การแพทย์ (medical) ห้องสมุด (libraries) และมนุษย์ (human) แนวโน้มดังกล่าว สะท้อนความเข้าใจในบริบทของการบริหารจัดการห้องสมุดเฉพาะทาง ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของ "มนุษย์" ในฐานะผู้ให้บริการและผู้รับบริการสารสนเทศ

ต่อมา (ปี ค.ศ. 2018-2020) ความสนใจได้ขยับไปสู่ สมรรถนะหลัก ด้านบริการผู้ใช้และการตอบคำถาม (Reference and User Services) ซึ่งสอดคล้องกับ คำสำคัญที่ปรากฏ ได้แก่ การรู้สารสนเทศ (information literacy) การสอนในห้องสมุด (library instruction) ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (academic libraries) และบริการห้องสมุด (library services) พัฒนาการในระยะนี้ สะท้อนถึง การเปลี่ยนผ่านบทบาทของบรรณารักษ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ที่ก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้ดูแลและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ ไปสู่การเป็น "ผู้สอน" (Educator) ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสร้างทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ

นอกจากนี้ แนวคิดที่พบจากคำสำคัญที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยตลอดช่วงปี ค.ศ. 2017-2024 คือ สมรรถนะหลัก ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการจัดการศึกษา (Lifelong Learning and Continuing Education) โดยมี คำสำคัญที่ปรากฏ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร (curriculum development) นักศึกษาระดับปริญญาตรี (undergraduates) การศึกษาระดับอุดมศึกษา (higher education) และนักเรียน/นักศึกษา (students) สะท้อนถึงบทบาทของวิชาชีพบรรณารักษ์ที่เปลี่ยนเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และร่วมออกแบบหลักสูตรเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบการศึกษา ให้เป็นผู้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นพันธกิจหลักของวิชาชีพ ดังนั้นเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนไป มีการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ ประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้นจึงเป็นเรื่อง “ระบบปัญญาประดิษฐ์” สอดคล้องกับผลการค้นพบว่า คำสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในเอกสารและงานวิจัยใน ค.ศ. 2024 คือคำว่า “Artificial intelligence” รวมไปถึงคำว่า การเรียนออนไลน์ (online learning) และห้องสมุดประชาชน (public library) เป็นต้น คำสำคัญเหล่านี้สะท้อนถึงแนวคิดที่เชื่อว่า ปัจจุบันมนุษย์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต บรรณารักษ์และนักสารสนเทศจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ตามพันธกิจของวิชาชีพสารสนเทศต่อไป

References

- American Library Association. (2023). *ALA's core competences of librarianship (Final version)*.
<https://www.ala.org/educationcareers/careers/corecomp>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informatics*, 11(4), 959-975.
- Boonyanon, S. (2011). Libraries today are more than just places for reading. *Librarian Magazine*, 4(2), 45-46. [In Thai]

- Boujanaut, L. (2024). Digital literacy competencies for librarians at Rajabhat university libraries. *Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University*, 8(1), 228-249. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/article/view/2273> [In Thai]
- Chanlun, J. (2023). Bibliometric analysis of published research on coronavirus disease 2019 (COVID-19) in library and information science of Asian countries. *TLA Research Journal*, 16(1), 37-56. [In Thai]
- Chawner, B., & Oliver, G. (2013). A survey of New Zealand academic reference librarians: Current and future skills and competencies. *Australian Academic & Research Libraries*, 44(1), 29-39. <https://doi.org/10.1080/00048623.2013.773865>
- Chotirat, S., & Kewsuwun, N. (2025). Competencies of information professionals responding to the needs of the labor market in the digital era. *TLA Research Journal*, 18(2), 271-289.
- Junlabuddee, S., & Hoaihongthong, S. (2025). Study and application of bibliometric analysis in the field of information science. *TLA Research Journal*, 18(3), 312-329. [In Thai]
- Kamgar, F., & Audunson, R. (2025). Critical thinking in library and information science: A bibliometric analysis. *Qualitative and quantitative methods in libraries (QQML)*, 14(4), 567-589.
- Mettarikarnon, D., & Juychum, D. (2016). Essential competencies for library and information science students: Preparing for librarianship in the 21st century. *Journal of Library Science SWU*, 9(2), 87-97. [In Thai]
- Moniruzzaman, & Islam, M. M. (2023). A Bibliometric study on information seeking behavior research in library and information Science using Biblioshiny and VOSViewer . *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7930. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7930>
- Pitithanabodee, N. (2021). Web citation of research articles on coronavirus disease (COVID-19) published in Thai journals: A bibliometric analysis. *TLA Bulletin (Thai Library Association)*, 65(1), 1-14. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/247875 [In Thai]
- Promwong, N. (2018). Guidelines on enchancing desirable digital age librarians' professional competencies of Rajamangala University of Technology Isan. *Sakon Nakhon Graduate Studies Journal*, 15(68), 203-215. [In Thai]
- Sirirak, K. (2021). Analysis of Walailak Journal of Science and Technology indexed in Scopus database between 2012-2020: A bibliometric analysis. *TLA Bulletin (Thai Library Association)*, 65(2), 137-153. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/252248 [In Thai]
- Smittikrai, C. (2009). *Recruitment, selection, and performance appraisal of personnel*. (3rd ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]

- Thachit, S. (2020). Development of competencies for librarians in the 21st century: A case study of Ubon Ratchathani University. In *Library transformation in a disrupted world: Proceedings of the 10th PULINET National Conference* (pp. 430-440). Office of Academic Resources, Thaksin University. [In Thai]
- Wattanasiri, P., & Chansanam, W. (2024). An analysis research output on global library and information Science: A bibliometric and altmetric analysis. *TLA Research Journal*, 17(1), 76-92. [In Thai]
- Yadav, A. K.S. (2022). Key skills and competencies of LIS professionals in the digital library environment: A content analysis of job advertisements. *Library Management*, 43(1-2), 50-65. <https://doi.org/10.1108/LM-03-2021-0030>
- Zupic, I., & Cater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.